

ŠTRUKTÚRA VEREJNÉHO DHU V KONTEXTE UDRŽATELNÉHO EKONOMICKÉHO RASTU

THE STRUCTURE OF PUBLIC DEBT IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH

JÁN KOLLÁR

Ing. Ján Kollár, PhD., EF UMB, Katedra Ekonómie, 048/446 2616, jan.kollar@umb.sk

MARTIN KIABA

Ing. Martin Kiaba, EF UMB, Katedra Ekonómie, 048/446 2177, martin.kiaba@umb.sk

Abstract

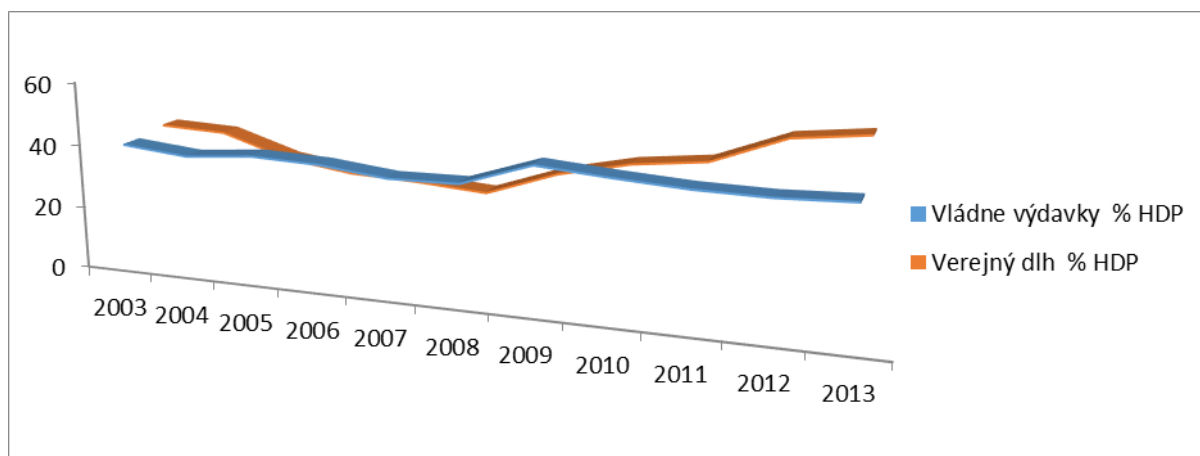
Fiscal policy is currently in the review phase. There are several reasons that determine the consideration of fiscal policies in order to contribute to the promotion of economic growth and at the same time do not contribute to the growth of public debt. Fiscal policy relates not only to the formation of the state budget, but also to public budgets and may participate on an aggregate deficit of the state budget, which is one of the determinants of public debt. The aim of this paper is to evaluate the development of public debt specifically in the SR and open polemics associated with the use of fiscal policy instruments with regard to the functioning of selected economies that are members of the European Union. The paper used methods such as analysis, synthesis, comparison, historical-logical methods and others.

Key words: *fiscal policy, sustainable economic growth, public debt, public administration*

Fiškálna politika z pohľadu súčasnej hospodárskej politiky

V súčasných podmienkach ekonomík európskej únie existujú tendencie, diskusie a polemiky, ktorých vyústenie smeruje k tomu, akým spôsobom je možné dosahovať udržateľný ekonomický rast tak, aby sa eliminovali nežiaduce sprievodné javy, ako je napr. rast verejného dlhu. Náročnosť aktuálnej situácie v európskom priestore je značná nakoľko na jednej strane štáty musia čeliť exogénnym faktorom ovplyvňujúcich ich existenciu a na druhej strane pretrváva stále existujúci tlak na nachádzanie optimálnej voľby hospodárskej politiky, ktorá je v neľahkej pozícii. Posledné udalosti odhaľujú určitú nepripravenosť štátov čeliť výzvam, ktoré sa stali prekvapením aj pre tradične silné ekonomiky v podmienkach európskej únie a aktuálna otázka integrácie migrantov a ich následnej asimilácii medzi jednotlivé členské krajiny, ako by naznačovala absentujúcu jednotnú orientáciu štátov v prospech nadnárodných záujmov. V tomto smere sa ukazuje viac, ako nevyhnutné orientovať pozornosť na akúsi rovnováhu jednotlivých krajín, ktorých výsledkom by malo byť zabezpečovanie udržateľného ekonomického rastu, ktorý by mal byť podporovaný národohospodárskou politikou tak, aby jej výkon zodpovedal trendom, ktoré si vyžaduje nielen aktuálna situácia, ale aj blízka budúcnosť. Jeden zo spôsobov, ktorému sa budeme vo vedeckej stati venovať je realizácia fiškálnej politiky, ktorá predstavuje nástroj hospodárskej politiky vlády. „Fiškálna politika predstavuje vedomé využívanie štátneho rozpočtu, ako aj rozpočtov verejných za účelom dosahovania stanovených cieľov. Hlavným cieľom fiškálnej politiky je udržanie vyváženého ekonomického rastu a zabezpečenie nízkej miery nezamestnanosti.“ (Kliková, Kotlán, 2012, s 143.). Za nástroje fiškálnej politiky, ktoré slúžia pre naplnenie jej cieľov považujeme diskrétna opatrenia vlády a automatické stabilizátory, ktoré by mali zmiernovať nadmernú expanziu a naopak, ktoré by neprehľbovali stav ekonomickej recesie. (Jurečka, 2013) Domnievame sa, že ciele fiškálnej politiky môžeme považovať v súčasnosti za stále aktuálne s tým, že je potrebné pristupovať k tomu, aby sa

optimalizoval jej výkon. V nasledujúcom grafe 1 pre ilustráciu prezentujeme vzťah vládnych výdavkov a percentuálnej výšky verejného dlhu v pomere k HDP.

Graf 1 Vývoj vládnych výdavkov a verejného dlhu v percentuálnom vyjadrení k HDP

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu.

Z grafu 1 je zrejmé, že trend vývoja verejného dlhu má tendenciu kopírovať výšku vládnych výdavkov, ktoré sú diferencované do viacerých oblastí od zabezpečenia všeobecných verejných služieb, až po sféru sociálnej ochrany. Môžeme konštatovať, že obdobie pred prejavmi krízy, bola tendencia na Slovensku relatívne klesajúceho podielu vládnych výdavkov na HDP, čo znamená, že dochádzalo z tohto uhľa pohľadu k „odbúravaniu“ štátu v ekonomike v prospech samotného trhu, čo môžeme hodnotiť pozitívne. Po roku 2008 môžeme sledovať opätovný rast vládnych výdavkov, čo zároveň začalo, až do súčasnosti roztvárať nožnice medzi vládnymi výdavkami a verejným dlhom. Uvedený trend nie je možné zhodnotiť špecificky len za podmienky Slovenskej republiky, ale aj za ostatné krajiny, ktoré sú súčasťou nielen Európskej únie. Diskrétna opatrenia vlády v oblasti fiškálnej politiky považujeme za významný nástroj, nakoľko dochádza prostredníctvom takto zvolenej politiky nielen k zabezpečovaniu verejných statkov, ale aj radu ďalších oblastí, ako napr. sociálna ochrana, ktorá je spojená prevažne s funkciou štátu v oblasti redistribúcie. Pre ilustráciu uvádzame fakt, ktorý vypovedá o tom, že v „rokoch 1998 - 2009 sa priemerne podpisovali vládne výdavky na Slovensku pod rast HDP vo výške 1,6 percentuálneho bodu, pričom štandardná odchýlka bola na úrovni 1 percentuálneho bodu.“ (Lisý a kol., 2011, s. 178) Z pohľadu zabezpečovania trvalo udržateľného ekonomického rastu predstavujú vládne výdavky naďalej nástroj, ktorý sa stáva jedným zo zdrojov ekonomického rastu, čo potvrdzujú aj autori, ako Benos (2009), Kneller, Blaney, Gemmel (1999), ktorí im vo svojich štúdiách venujú podrobnejšiu pozornosť a skúmajú ich z pohľadu ich štruktúry a následne príspevku k ekonomickému rastu. S ohľadom na závažnosť súčasnej situácie a udržateľnosti ekonomického rastu, ale aj verejného dlhu je žiaduce nachádzať takú voľbu kombinácie nástrojov fiškálnej politiky, ktorá bude predovšetkým udržateľná do budúcnosti a bude zohľadňovať trendy, ktorým musí „starnúca“ Európa čeliť. Najmä z dôvodu starnutia populácie v Európe, predlžovania veku života jednotlivcov a rozvoja striebornej ekonomiky bude nosnou úlohou štátov zabezpečiť predovšetkým udržateľnosť svojho sociálneho systému, aby nedošlo k nefunkčnosti schopnosti zabezpečiť sociálnu ochranu. Do budúcnosti bude potrebné klásť v oblasti rozpočtovej politiky dôraz na príjmovú stránku štátnych rozpočtov a potrebnú realokáciu zdrojov na výdavkovej strane štátnych rozpočtov, aby ostal zachovaný zmysel fiškálnej politiky a dochádzalo k naplneniu jej cieľov. Vybrané scenáre a spôsoby pokrízovej adaptácie na podmienky svetovej ekonomiky rieši napr. aj Švihlíková (2010), ktorá vo svojich úvahách rovnako zaujala stanovisko, ktoré obhajuje zmysluplnosť a

opodstatnenosť progresívneho zdaňovania, ako automatického stabilizátora fiškálnej politiky, ktorému by mala byť venovaná dôraznejšia pozornosť. Uvedenou myšlienkou my mala byť jednoznačne podporená idea príjmovej stránky štátnych rozpočtov tak, aby sa im umožňovala naplniť podstatu ekonomických funkcií štátu.

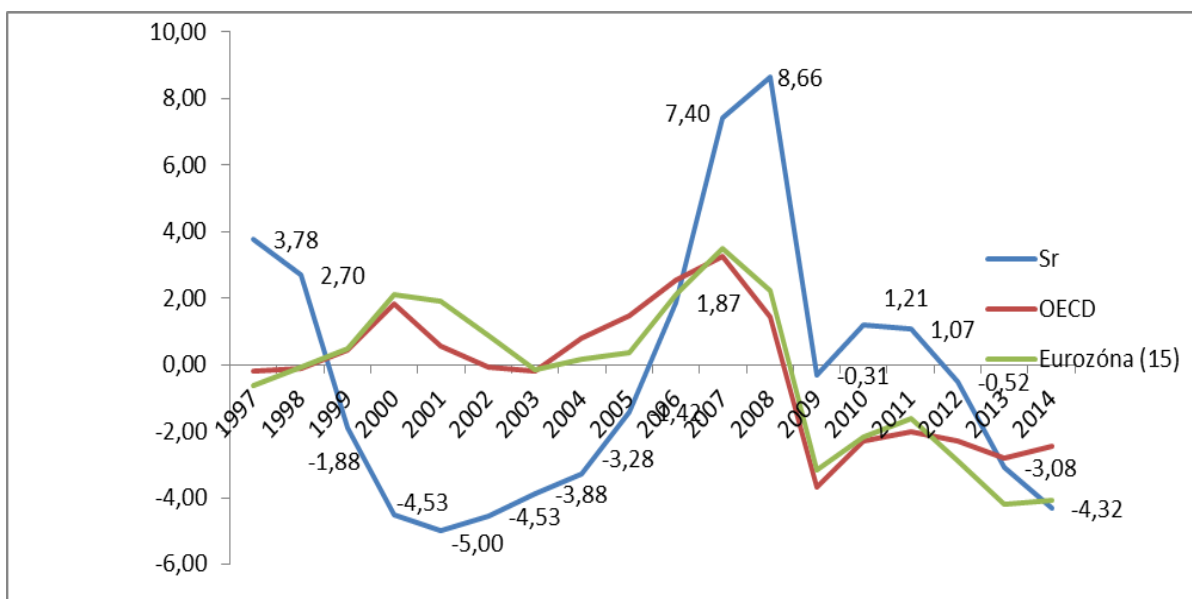
Vymedzenie verejného dlhu v kontexte udržateľného rastu

Predchádzajúce naznačenie problémov, ktorým čelí fiškálna politika v súčasnosti sú viac ako zjavné, pričom aktuálne dianie v Európe a stále pretrvávajúce tendencie ku konsolidácii verejných financií sú priestorom pre analýzu a zaujatie vlastného stanoviska k daným témam. K termínu verejný dlh je možné pristupovať viacerými spôsobmi. Pre potreby vedeckej state pokladáme za vhodné vymedzenie verejného dlhu podľa Pekovej (2002). „Verejný dlh môžeme zadefinovať, ako súhrn pohľadávok ostatných ekonomických subjektov voči štátu, jednotlivým stupňom územnej samosprávy, verejným fondov a ostatným inštitúciám vo verejnom sektore, a to nie len vnútorný (vnútorný dlh), ale zahraničných subjektov (vonkajší dlh). Verejný dlh (dlh verejnej správy) sa teda skladá zo štátneho dlhu (dlh ústrednej vlády), dlhu ostatných subjektov verejnej správy a medzinárodných záväzkov. Medzi ostatné subjekty verejnej správy zaradíme predovšetkým územnú samosprávu, ktorú predstavujú vyššie územné celky a miestne samosprávy“. (Peková, 2002, s. 483). Takto zadefinovaná definícia verejného dlhu v sebe kumuluje podstatné súvislosti na ktoré v stati poukazujeme v jen kvantitatívnej časti, nakoľko je potrebné vnášať do popredia fakt, ktorý sa akosi vytráca z povedomia, že verejný dlh môže byť znižovaný, alebo zvyšovaný aj ostatnými subjektmi verejnej správy. Nakoľko je Slovenská republika definovaná, ako malá otvorená ekonomika, ktorá sa v rámci Európskej únie zaradila medzi krajiny, ktoré sú súčasťou menovej únie, vyplývajú jej z toho prirodzene aj záväzky spojené so znižovaním verejného dlhu. Chceme poukázať na skutočnosť, ktorou sa javí ako podstatná pre udržateľný verejný dlh v malej otvorenej ekonomike akou je Slovensko z pohľadu dlhodobej udržateľnosti.

Rešpektovanie Maastrichtského kritéria a udržanie takto zadefinovaného verejného dlhu pod úrovňou 60 percent HDP nemusí byť postačujúce, na čo upozorňujú viaceré vedecké štúdie. Vhodná hranica verejného zadlženia malých otvorených ekonomík s nižšou daňovou kapacitou je na inej úrovni pri porovnaní s veľkými ekonomikami, ktoré majú väčší trh štátnych dlhopisov. Rovnako je potrebné zohľadňovať, že starnutie populácie a demografický vývoj budú vytvárať nároky na penzijné a zdravotné systémy, čo môže predstavovať výraznú dodatočnú záťaž pre možný rast zadlženia. Napriek nižšej úrovni zadlženia v súčasnosti patrí stále Slovensko z pohľadu dlhodobej udržateľnosti verejných financií k rizikovým krajinám. Ukazuje sa preto, ako vhodná voľba naďalej do budúcnosti znižovať úroveň verejného zadlženia, aby bolo možné udržať nielen sociálny systém na ktorý bude vytváraná v budúcnosti väčšia záťaž. (Horváth, Ódor, 2012) S narastajúcou úrovňou verejného zadlženia klesá aj účinok stabilizačných opatrení, ktoré by mali stimulovať ekonomický vývoj. Štúdia Bauma, Westphala a Rothera (2012), poukazuje na skutočnosť, že v krajinách Eurozóny, klesá účinnosť stabilizačnej funkcie, ak je dosahovaná úroveň verejného zadlženia nad hodnotou 67 percent. Z dôvodu nachádzania kompromisu medzi verejným zadlžením a ekonomickým rastom je nevyhnutné vhodné naďalej znižovať úroveň verejného dlhu, ktorý bol v podmienkach Slovenska na konci roku 2014 na úrovni 54,6 %. Uvedená hodnota predstavuje síce uspokojivé hodnotenie v rámci Maastrichtského kritéria, ale s ohľadom na dlhodobú neudržateľnosť je v previazanosti na výzvy, ktoré stoja pred štátmi stále vysoká. Z dôvodu nachádzania východísk z dlhovej krízy a podpory ekonomického rastu je potrebné jeho štruktúru. Ekonomický rast a jeho udržateľnosť považujeme naďalej za ukazovateľ, ktorý má vysokú vypovedaciu schopnosť nielen z pohľadu kvantitatívnej stránky ekonomiky, ale rovnako poskytuje informáciu aj o kvalitatívnom aspekte rozvoja spoločnosti. „Ekonomický

rast môžeme zadefinovať ako situáciu, pri ktorej dochádza k absolútnemu i relatívnemu rastu základných makroekonomických kategórií trhovej ekonomiky pri využití možných zdrojov. S ekonomickým rastom sa spája efektívny ekonomický mechanizmus, ktorý zväčšuje ekonomický blahobyť krajiny“. (Lukáčik, 2012, s. 79) Hoci sa vyznačuje ekonomický rast, ktorý je tradične zadefinovaný, ako prírastok HDP obmedzeniami, naďalej ho môžeme považovať za agregátnu veličinu, ktorá súhrne zachytáva výkonnosť ekonomiky.

Navyše samotná dekompozícia HDP nám umožňuje bližšie identifikovať vývoj jednotlivých zložiek HDP v čase, čo je pre tvorcov hospodárskej politiky podnetné poznanie. V Grafe 2 prezentujeme vývoj tempa reálneho ekonomického rastu vo vzťahu k potenciálnemu produktu za krajiny OECD a prímeru krajín Eurozóny. Kým za priemerné vyjadrenie vzťahu reálneho a potenciálneho produktu za krajiny OECD a Eurozóny od roku 1997 – 2009 bola dosahovaná mierna inflačná medzera, ktorej priebeh môžeme jednoznačne považovať za želaný aj vzhľadom k zahraničnému obchodu medzi jednotlivými krajinami. Po roku 2009 je trend značne protichodný a ukazuje sa, že obdobie aj piatich rokov po kríze je spojený s medzerou produktu, čo je nezanedbateľný fakt z globálneho uhľá pohľadu nielen malej otvorenej ekonomiky Slovenska a prináša výzvy spojené s ideami podpory ekonomického rastu. Približovanie sa k plnej zamestnanosti resp. makroekonomickej rovnováhy na úrovni potenciálneho produktu považujeme z nášho pohľadu za želaný stav nakoľko ďalšie efekty, ktoré z takto dosahovanej makroekonomickej rovnováhy vyplývajú majú pozitívne účinky aj v prospech rozvoja blahobytu jednotlivcov v krajine.

Graf 2 Percentuálny vývoj hrubého domáceho produktu vo vzťahu k potenciálu
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov OECD

Dosahovanie ekonomického rastu do budúcnosti je želaný stav v prípade väčšiny krajín. V nadväznosti na cieľ príspevku je však vhodné pristúpiť k hlbšej analýze verejných dlhov, ktoré vnímame ako jeden z možných limitov fiškálnej politiky, ktorá sa môže spolupodieľať na ekonomickom raste. Dosiahnuté výsledky analýzy budú vyústením syntetickej časti vedeckej state, ktorá poskytne možnosť zaujatia stanoviska k niektorým východiskám a dilemám ekonomického rastu, verejných dlhov a realizácie fiškálnej politiky.

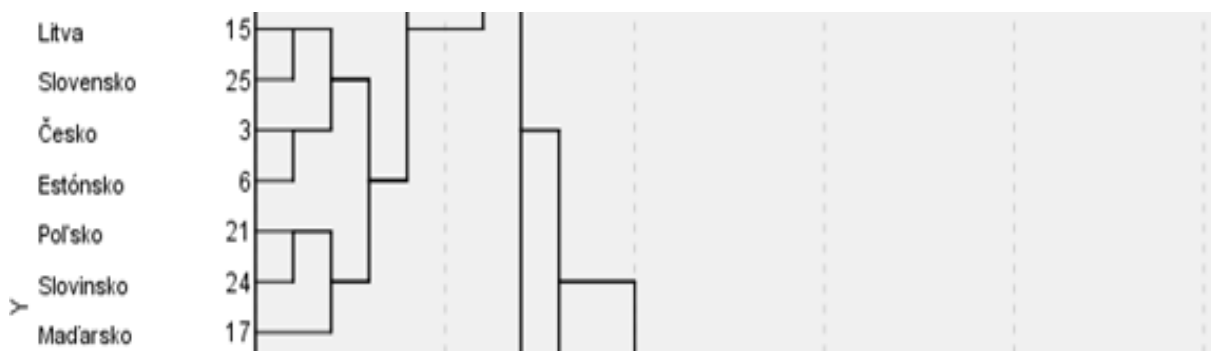
Analýza ukazovateľov verejného dlhu

Objektom na ktorom tak vývoj deficitu a verejného dlhu skúmame je Slovenská republika. Medzinárodné porovnanie ponúkne možnosť lepšie zhodnotiť reálny stav nielen na

Slovensku, ale aj v ďalších krajinách Európskej únie. Vzhľadom na to, že Európska únia má 28 členov, bolo by na jednej strane komplikované porovnávať Slovensko so všetkými krajinami a na druhej strane by porovnanie s každou členskou krajinou malo skreslené výsledky, nakoľko sa krajiny od seba výrazne líšia nielen ekonomickým podmienkami, ale aj veľkosťou, z čoho vyplývajú špecifiká, ktoré je nevyhnutné brať na zreteľ pri posudzovaní verejného dlhu. Pre výber vhodných krajín využívame jednu zo štandardných vedeckých metód a to zhlukovú analýzu, ktorá na základe nami subjektívne zvolených parametrov zoskupila krajiny na základe podobných znakov a tak sme dostali skupinu krajín, ktorá sa ukazuje ako porovnateľná so Slovenskom. Analýzu sme uskutočnili pomocou softvéru IBM SPSS 20. Vstupnými parametrami, ktoré slúžili na rozdelenie krajín do skupín boli nasledovné makroekonomické indikátory:

- deficit verejných financií, (% HDP),
- verejný dlh (% HDP),
- otvorenosť ekonomiky [(export + import)/HDP)],
- medziročný reálny prírastok HDP,
- inflácia (HICP),
- nezamestnanosť (podľa metodiky výberového zisťovania pracovných síl),
- produktivita práce,
- výnosy štátnych dlhopisov,
- ekonomická úroveň (HDP/obyvateľ)
- ekonomická sila (HDP v stálych cenách).

Výstupom zo softvéru sme získali dendrogram (obrázok 1), ktorý podľa podobnosti ako prvú k Slovensku priradil Litvu. K týmto dvom krajinám sa ďalej pripojil malý zhluk Česko s Estónskom. A k danému zhluku štyroch krajín sa v ďalšom kroku pripojil zhluk Poľska, Maďarska a Slovinska, čím sa vytvorila skupina siedmich krajín, ktorú sme vyhodnotili ako vhodnú a zároveň dostatočne veľkú na ďalšie samostatné analyzovanie pre potreby štátu.

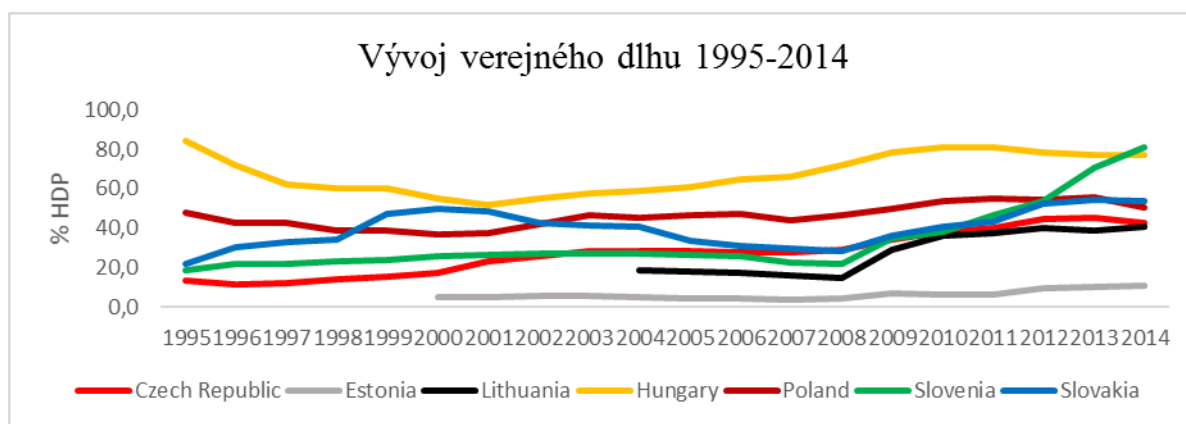

Obrázok 1 Výsledok zhlukovej analýzy

Zdroj: Vlastné spracovanie v programe SPSS 20

Verejný dlh vo vybraných krajinách

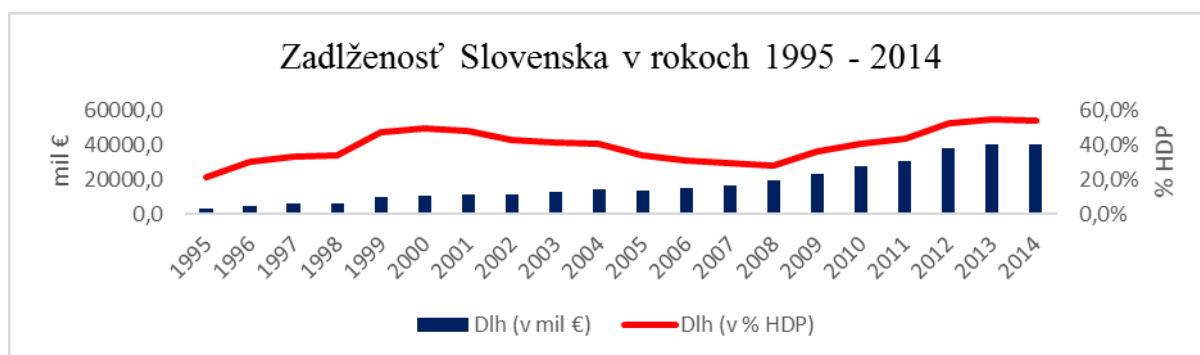
V nasledujúcej podkapitole vedeckej štáte bližšie analyzujeme vývoj zadlženia vo vybraných krajinách za obdobie posledných 20 rokov. Pre obmedzený rozsah štáte sme sa rozhodli neanalyzovať každoročné deficity, ale len komplexný parameter a to verejný dlh, nakoľko ten už sám o sebe kumulované deficity zahŕňa. Graf 3 zobrazuje vývoj vo všetkých siedmich sledovaných krajinách za obdobie 20 rokov až do súčasnosti.

Graf 3 Vývoj verejného dlhu 1995-2014

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

Pre Estónsko a Litvu nemáme dáta za celé obdobie, nakoľko ich pre staršie obdobie Eurostat nevykazuje. Najmä verejný dlh Estónska je však na veľmi nízkej úrovni a až do roku 2013 nedosahoval ani 10 % HDP. Aktuálne za rok 2014 je dlh na úrovni 10,6 %. Rovnako veľmi nízke zadlženie až do roku 2008 dosahovala tiež Litva. Predovšetkým v krízových rokoch 2009 a 2010 však došlo k prudkému rastu zadlženia zo 14,6 % DHP až na 38,2 % HDP. Ďalšie roky už tempo rastu zadlženia nebolo vysoké a v roku 2014 dosahovala Litva dlh na úrovni 40,9 % HDP. Približne rovnomerný, avšak nie prudký rast počas celých 20 rokov zaznamenávalo Česko, keď za celé obdobie z 13,6 % HDP vystúpilo na 42,6 % HDP. S výnimkou mierneho poklesu v prvých piatich rokoch ďalej zaznamenávalo približne rovnomerný rast tiež Poľsko a Maďarsko, ktorých typ vývoja dlhu bol takmer totožný, avšak jeho výška bola v Maďarsku podstatne vyššia. Rozdielne sa vyvíjala situácia na Slovensku, keď prvé roky dlh rástol a to do roku 2000, následne do roku 2008 dlh v pomere k HDP klesal, kde nasledoval ďalší obrat a prudký nárast s maximom v roku 2013 na úrovni 54,6 % HDP. V roku 2014 došlo k miernemu poklesu o jeden percentuálny bod na 53,6 % HDP. Zaujímavé je pozorovať zadlženosť Slovinska. Táto krajina prvých 14 zo sledovaných rokov hospodárila len s veľmi nízkym medziročným nárastom a v niektorých rokoch dokonca poklesom dlhu, avšak finančná kríza ju silno zasiahla a dlh od roku 2009 prudko každým rokom rástol, až na úroveň 80,9 % HDP v roku 2014, čo je najviac spomedzi sledovaných siedmich krajín. Na grafe 4 presnejšie prezentujeme vývoj zadlženia na Slovensku za časový rad 1995 až 2014 dvomi spôsobmi a to v absolútnom vyjadrení a v miliónoch eur a tiež v % HDP.

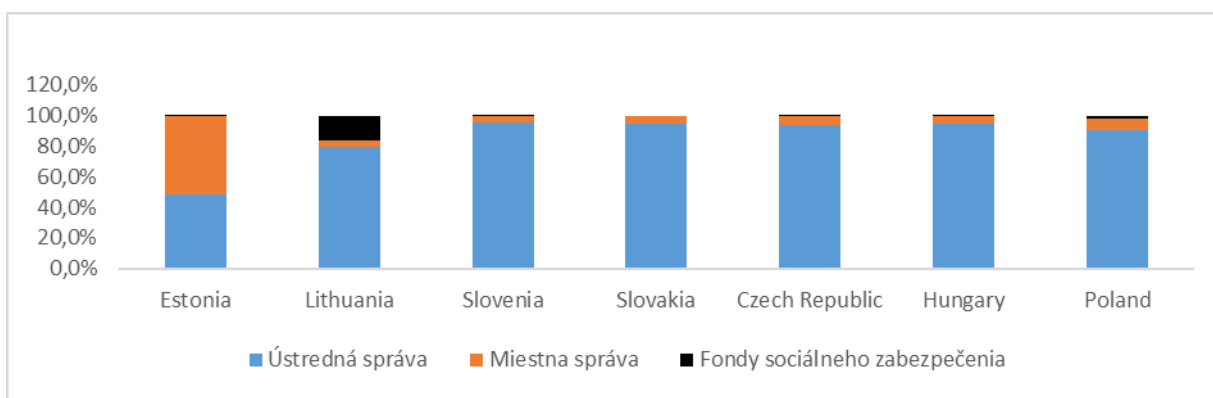
Graf 4 Zadlženost' Slovenska v rokoch 1995 – 2014

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

Dlh v absolútnom vyjadrení takmer v celom období rástol. Výnimkou boli len roky 1998, 2002 a 2005, v ktorých došlo k miernemu medziročnému zníženiu verejného dlhu. Dlh pritom

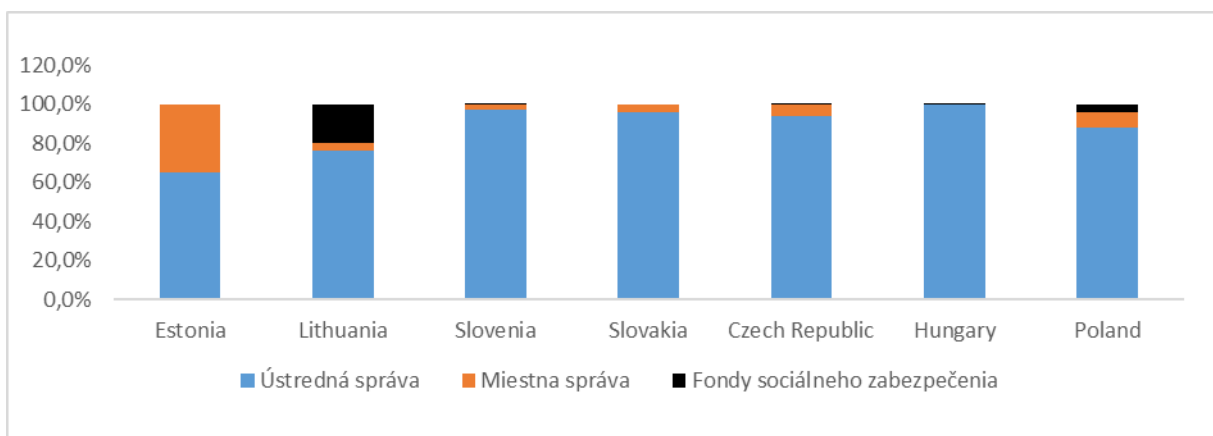
v absolútnom vyjadrení prudko rástol najmä v rokoch 2009 – 2013, čo bolo obdobie finančnej a dlhovej krízy v celej Európskej únii. Relatívne vyjadrenie zadlženia v pomere k HDP sa vyvíjalo cyklicky, keď najskôr prvé roky rástlo až do roku 2000, kedy dlh dosiahol úroveň 49,6 % HDP. Následne sa trend zmenil a pomer verejného dlhu k HDP začal klesať až na 28,2 % HDP v roku 2008. Od roku 2009 tak začala opäť fáza rastu zadlženia s jeho maximom v roku 2013 na úrovni 54,6 % HDP. V roku 2014 bol zaznamenaný mierny pokles, pričom prognózy hovoria o ďalšom možnom poklese zadlženia v horizonte najbližších rokov, čo by tak potvrdilo doteraz platné striedanie cyklických fáz poklesu a rastu zadlženia v pomere k HDP, ktoré vidíme na Slovensku od roku 1993.

Jedným z cieľov state je analyzovať verejný dlh detailnejšie podľa jeho štruktúry t. j. podľa jednotlivých úrovní verejnej správy, ktorá prispieva k verejnému dlhu. Pre porovnanie a s ohľadom na dostupnosť údajov dosiahnuté výsledky prezentujeme v grafoch 5 a 6. Oba vyjadrujú podiel ústrednej správy, miestnej samosprávy a fondov sociálneho zabezpečenia na celkovom verejnom dlhu danej krajiny. Graf 5 zobrazuje podiel v roku 2011, pre ktorý ako prvý sú dostupné údaje na takéto rozčlenenie vo všetkých sledovaných krajinách a graf 6 znázorňuje podiel v poslednom roku a to roku 2014.

Graf 5 Podiel úrovni verejnej správy na verejnom dlhu za rok 2011

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

Graf 6 Podiel úrovni verejnej správy na verejnom dlhu za rok 2014

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

Ako prezentované grafy 5, 6 ukazujú, k väčšej zmene pomeru došlo najmä v Estónsku, kde podiel dlhu ústrednej správy rastie na úkor miestnej správy. Takáto relatívne výrazná zmena v priebehu pár rokov je však spôsobená aj nízkym celkovým zadlžením v Estónsku a teda zmenu podielu je dosiahnuť ľahko. Aj tu sa však ukazuje to čo platí takmer vo všetkých krajinách a teda, že ústredná správa má na verejnom dlhu najväčší podiel. Naopak, zmenšenie

podielu dlhu ústrednej správy na úkor inej zložky (v tomto prípade fondov sociálneho zabezpečenia) vidíme medzi sledovanými rokmi v Litve. Posledná väčšia zmena je viditeľná v Maďarsku, kde sa podiel dlhu ústrednej správy zvýšil až na takmer 100 % a to predovšetkým na úkor výraznejšieho zníženia zadĺženia miestnej samosprávy. Celkovo možno konštatovať, že podiel dlhu miestnej samosprávy správy a fondov sociálneho zabezpečenia je v krajinách nízky na úrovni niekoľkých percent a na výraznejšie znižovanie dlhu verejnej správy tak zostáva v kompetenciách ústrednej správy (vlády).

Graf 7 Medziročné zmeny verejného dlhu

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu

Na záver state ešte uvádzame graf 7, ktorý zobrazuje medziročné nárasty, resp. poklesy verejného dlhu Slovenskej republiky. Predovšetkým prvé roky sledujeme vysoké medziročné zmeny, čo je však spôsobené ešte relatívne nízkou úrovňou dlhu a teda každý rast dlhu sa prejavil vysokou percentuálnou medziročnou zmenou. Vysoké medziročné zmeny je vidieť ďalej predovšetkým v rokoch 2009, 2010 a 2012, čo sa zhoduje s už spomínanými problémami tak Slovenského ako aj celoeurópskeho hospodárstva a období v Európskej únii označovaným aj pojmom dlhová kríza, ktorá bola charakteristická vysokými deficitmi, rastom zadĺženia, rastom výnosov štátnych dlhopisov a dokonca problémom schopnosti splácať svoj dlh v prípade niektorých problémových krajín.

Záver

Teoretickým zadefinovaním podstaty fiškálnej politiky v súčasnosti v nadväznosti na verejný dlh sme dospeli k viacerým záverom. Súčasná situácia v krajinách Európskej únie sa naďalej vyznačuje v oblasti verejných financií snahou o ich konsolidovanie. V našom ponímaní má výkon fiškálnej politiky limit a tým je verejný dlh, ktorý kumuluje v sebe hospodárenie verejnej správy za jednotlivé roky. S ohľadom na to, že ekonomika Slovenska je súčasťou Eurozóny, Maastrichtské kritériá sú pre nás kritériom, ktoré je záväzné. Stanovenie limitu únosnosti verejného dlhu považujeme z jednej strany za prínosné najmä z dôvodu, že môže pomôcť eliminácii politických cyklov, ktoré sa podpisujú pod realizáciu fiškálnej politiky, o čom svedčí jednoznačne napr. aj štúdia Libiča (2013). Výsledky zhlukovej analýzy pri ktorej sme využili kľúčové makroekonomické indikátory sme dospeli k záveru, že existujú podobné krajiny s ktorými je možné porovnávať ekonomiku Slovenska. Konštatujeme, že obdobie po finančnej kríze je spojené s rastúcou tendenciou verejných dlhov vo všetkých sledovaných krajinách, čo môže predznamenávať fakt, že vlády reagovali diskretnými stabilizačnými opatreniami, aby sa ekonomiky krajín nedostali ešte do hlbšej recesie. Výsledkom takto zvolenej hospodárskej politiky sa zároveň premietajú do rastu verejného dlhu, čo považujeme za sekundárny efekt takto zvolenej stabilizácie hospodárstva. Z dlhodobého hľadiska by takýto trend nemusel byť únosný a udržateľný najmä pre malé otvorené ekonomiky, čo jasne deklarujú viaceré vedecké štúdie, ktoré sme v stati uviedli. Aj tento fakt vnáša do aktuálneho diania polemiku spojenú s tým, že nastal čas, ktorý by zásadnejším spôsobom mal zmeniť smerovanie fiškálnej politiky, ktorá by mala prechádzať od diskretných opatrení k automatickým stabilizátorom a to aj za cenu, ktorá sa bude

vyžadovať razantnejšie kroky pravdepodobne spojené aj s nadnárodnou koordináciou vzájomných postupov. Spracovanie štruktúry verejného dlhu nám dovoľuje konštatovať, že najväčšiu váhu pri konsolidácii verejných financií má ústredná vláda, ktorá nesie najväčšiu zodpovednosť za hospodárenie s verejnými financiami. Uvedené tvrdenie môžeme zovšeobecniť na všetky nami sledované krajiny, ktoré sa najviac približujú spoločnými znakmi ekonomike Slovenska. Opäť sa ukazuje aj na základe výsledkov, že jednotlivé úrovne verejnej správy môžu prispievať k znižovaniu verejného dlhu, ale ich príspevok k zníženiu verejného dlhu je pomerne nízky, ale potrebný. Aj výsledky analýzy v tejto oblasti deklarujú, že potreba prechodu fiškálnej politiky bude musieť prejsť podstatnými zmenami, ktoré sa budú vyznačovať pravdepodobne zvýšenými úsilím malých otvorených ekonomík koordinovať jej výkon tak, aby tak, aby sa opätovne obnovila nielen jej funkčnosť, ale aj funkčnosť samotného štátu, ktorý prechádza v súčasnosti zásadnými zmenami.

Literatúra

- [1] BAUM, A., WESTPHAL, C. CH., ROTHER, P. 2012. Debt and growth – New evidence for the euro area. 2012. 20 p. ECB. ISSN 1725-2806.
- [2] BENOS, M. 2009. Fiscal policy and economic growth (Empirical evidence from Eu countries). Electronic Source [cit. 2015-11-10]. Dostupné na internete: <http://www.aueb.gr/conferences/Crete2009/papers_recent/Benos.pdf>.
- [3] HORVÁTH, M., ÓDOR, L. 2012. Ako zakopať rozpočtovú sekeru. (Diskusná štúdia) [Online] [cit. 2015-11-10] Dostupné na internete: <[http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP\(2013\)80&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=ECO/WKP(2013)80&docLanguage=En)>.
- [4] JUREČKA, V. a kol. 2013. Makroekonomie. Praha: Grada Publishing. 2013. 352 s. ISBN 978-80-247-4386-8.
- [5] KLIKOVÁ, CH., KOTLÁN, I. a kol. 2012. Hospodárska politika. 3. vyd. Ostrava: SOKRATES. 2012. 293 s. ISBN 978-80-86572-76-5.
- [6] KNELLER, R., BLEANEY, M., GEMMELL, N. 1999. Fiscal Policy and Growth: Evidence from OECD Countries. Journal of Public Economics. Vol. 74, No. 2, pp. 171–190.
- [7] LIBIČ, J. 2013. Vzájomný vzťah deficitov a verejného dlhu v ekonomickom a politickom cykle vo vybraných krajinách EÚ. [Online] [cit. 10.10.2015]. Dostupné na internete: <http://www.ef.umb.sk/dsr_2013/pdf/Libi%C4%8D.pdf>.
- [8] LISÝ, J. a kol. 2013. Makroekonomická rovnováha a nerovnováha. (Teoretické a praktické problémy). Ekonomická univerzita Bratislava. 2013. 208 s. ISBN 978-80-8078.
- [9] LUKÁČIK, J. a kol. 2013. Hospodárska politika (Teória a prax). Bratislava: Sprint. 2013. 315 s. ISBN 978-80-89393-86-2.
- [10] PEKOVÁ, J. 2002. Veřejné finance – Úvod do problematiky. Praha: Aspi publishing. 456 s. 2002. ISBN 80-86-395-21-9.
- [11] Štatistiky makroekonomických indikátorov [Online] 2015. [cit. 12.10.2015]. Dostupné na internete: <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/statistics-a-z/abc>>.
- [12] ŠVIHLÍKOVÁ, I. 2010. Globalizace a krize. 2010. Jihlava: Ekond, družstvo. 2010. 291 s. ISBN 978-80-87461-01-3.